

Ja darbiniekam ir psihosociālie traucējumi

Publicēts: 16.06.2020.

Atjaunināts: 08.02.2022.

Psihosociālie traucējumi var būt gan garīgās attīstības traucējumi, gan psihosociālas saslimšanas, kas ir atšķirīgi traucējumu veidi.

Garīgās attīstības traucējumi ir saistīti ar savādāku vai nepilnīgu intelektuālo spēju attīstību, kas ietekmē informācijas uztveri un mācīšanās spēju. Tie izpaužas kā kognitīvo funkciju (atšķirīgas uzmanības, uztveres, atmiņas, domāšanas, iztēles, vispārināšanas spējas) un adaptācijas (emocionāla nestabilitāte, savdabīga komunikācija) traucējumi. Garīgās attīstības traucējumi var būt vairāk vai mazāk izteikti. Uzdevumi, kas paredz garīgo piepūli, var prasīt ilgāku laiku un padoties mazāk, nekā uzdevumi, kas saistīti ar vienkāršu darbu izpildi vai darbu, kas prasa fizisko slodzi.

Psihosociālu saslimšanu spektrs ir plašs un tās var attīstīties dažādi. Tā kā pārsvarā šīm saslimšanām ir raksturīgi saasinājumi, cilvēkam ir nepieciešams regulāri lietot medikamentus un ievērot ārstēšanas režīmu. Parasti šiem cilvēkiem nav pazemināts intelekts. Saņemot atbalstu (piemēram, no tuvākā sociālā loka) un pastāvīgu ārstēšanu (t.sk. medicīnisko uzraudzību), veselības stāvoklis ir stabils un cilvēki var strādāt praktiski ikvienu darbu, kas ikdienā nav saistīts ar augstu intensitāti un paaugstinātu stresu.

Kāds darbs ir piemērots?

Cilvēki ar garīgās attīstības traucējumiem var strādāt vienkāršās profesijās, piemēram:

būvniecībā – būvstrādnieks, palīgstrādnieks;

kokapstrādē - galdnieka palīgs;

lauksaimniecībā - lauksaimniecības palīgstrādnieks;

mežsaimniecībā - mežstrādnieks, palīgstrādnieks;

pārtikas rūpniecībā un ēdināšanā - konditora palīgs, pavāra palīgs, virtuves darbinieks, trauku mazgātājs;

tirdzniecībā - tirdzniecības zāles darbinieks, izstrādājumu marķētājs, ratiņstūmējs lielveikalā, preču izsnētais, preču izvietotājs;

pakalpojumu jomā - remontstrādnieks, veļas mazgātājs, veļas gludinātājs, garderobists, apkopējs, sētnieks, palīgšuvējs.

Daļa cilvēku ar noteiktiem (piem., autiskā spektra) garīgās attīstības traucējumiem spēj apstrādāt lielu informācijas apjomu, strādāt intelektuālo darbu un būt radoši nestandarta uzdevumu risināšanā. Ir cilvēki ar garīgās attīstības traucējumiem, kas spēj ilgstoši veikt monotonu darbu, un tā ir viņu priekšrocība noteiktās profesijās.

Cilvēki ar psihosociālām saslimšanām spēj strādāt dažādās profesionālās darbības jomās, ņemot vērā esošo veselības stāvokli un ievērojot ārsta norādīto režīmu un medikamentu lietošanu. Nereti cilvēki ar psihosociālām saslimšanām ir apdāvināti mākslinieciskajā daiļradē.

NVA pieredze – bezdarbnieku ar psihosociālajiem traucējumiem nodarbināšana subsidētajās darba vietās

Vadība - projekta vadītājs, mazumtirdzniecības veikala vadītājs

Administrēšana - biroja administrators, projektu asistents, lietvedis

Komunikācija un mediji - sabiedrisko attiecību speciālists

Poligrāfija - iespiedējs

Transports un loģistika - automobiļu mehāniķis, autoatslēdznieks, noliktavas pārzinis, noliktavas strādnieks

Ekonomika un finanses - grāmatvedības uzskaitvedis, grāmatveža palīgs

Informācijas tehnoloģijas - informācijas ievadišanas operators, datu ievades operators

Tirdzniecība - mazumtirdzniecības veikala pārdevējs

Nekustamais īpašums - namu pārzinis, ēku un apsaimniekojamās teritorijas pārzinis

Būvniecība - būvnieks, apdares darbu strādnieks, ceļu meistara palīgs

Kokapstrāde - būvgaldnieks, kokapstrādes iekārtu operators, galdnieka palīgs

Elektrotehnika, enerģētika - elektriķis

Pārtikas rūpniecība - konditors, sagādnieks, ceha strādnieks, cepējs

Lauksaimniecība - lauksaimniecības strādnieks, laukstrādnieks, lopkopis

Pakalpojumu joma - klientu apkalpošanas speciālists, saimniecības pārzinis, šuvējs, palīgšuvējs, dāvanu noformētājs, nomas punkta darbinieks, mēbeļu montieris

Vai būs jāpielāgo darba vieta?

Psihosociālo traucējumu gadījumā īpaša darba vietas pielāgošana nav nepieciešama. Darbiniekiem ar garīgās attīstības traucējumiem būtu vēlams sagatavot darba veikšanas instrukciju viegli uztveramā valodā vai shēmu, kurā attēloti darba veikšanas pamatsoļi.

Kā veidot komunikāciju?

Iepazīstinot cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem ar darba pienākumiem, var būt nepieciešams uzskatāmi parādīt veicamās darbības un ļaut izmēģināt konkrētā darba posmus, lai pārliecinātos, vai un kā darbinieks sapratis veicamo uzdevumu. Šiem cilvēkiem ir svarīga viennozīmīga informācija un nepieciešams ilgāks laiks ievadīšanai darbā un mācībām; kolēģu atbalsts un palīdzība, uzsākot darbu, kā arī iespējami elastīgāki darba nosacījumi. Mainoties darba apstākļiem vai uzdevumiem, var būt nepieciešama atkārtota ievadīšana darbā un apmācība darbam jaunā situācijā, kas saistīts ar personas ierobežoto vispārināšanas spēju – vienas un tās pašas zināšanas un prasmes pielietot citā situācijā.

Nodarbinot personu ar garīgās attīstības traucējumiem, sākotnējā periodā bieži ir nepieciešams atbalsta personas pakalpojums, ko nodrošina, piemēram, Nodarbinātības valsts aģentūra pasākuma noteiktām personu grupām ietvaros.

Cilvēki ar psihosociālām saskāšanās jāiepazīstina ar darba pienākumiem un apstākļiem lietišķi labvēlīgā gaisotnē. Atsevišķos gadījumos, ja cilvēkam ir grūtības komunikācijā, var būt nepieciešams ilgāks laiks ievadīšanai darbā. Darba laikā šiem cilvēkiem var būt vajadzīgas dažu minūšu pauzes, kā arī pēc iespējas - elastīgs darba laiks. Labi, ja kādam kolēģim ir informācija par darbinieka saskāšanās raksturu un izpratne, kā jārikojas slimības saasinājuma gadījumā.

<https://www.nva.gov.lv/lv/ja-darbiniekam-ir-psihosocialie-traucejumi>

